

CONFERINȚA ON-LINE „LIMBA ROMÂNĂ ȘI DIASPORA”

Elena Nedelciuc

Institutul de Filologie Română „B. Petriceicu-Hasdeu”

Directorul Institutului de Filologie Română „B. P. Hasdeu”, Nina Corcinschi: „Conferința organizată este un eveniment prilejuit de ziua „Limbii române”, o sărbătoare care ne îndeamnă la un gest dublu, la un gest de omagiere a „doamnei frumoase” – Limba română, dar și la un gest de analiză, de meditație, de bilanț, de multe întrebări... Au trecut 31 de ani de când Limba română și-a căpătat în mare parte, aici, în spațiul dintre Prut și Nistru, drepturile istorice.

Ne întrebăm, care este statutul limbii române la ea acasă? O vorbim oare mai bine? O promovăm așa cum ar merita? O iubim mai mult? Cum o punem în valoare? Cine sau ce anume amenință astăzi demnitatea limbii române?

Sunt multe semne de întrebare pe care le avem puse astăzi pe tapet. Noi, cei de aici, cunoaștem în mare parte care e statutul limbii române la ea acasă. Dar ne interesează ce crede diaspora, ce cred colegii noștri, prietenii, compatrioții stabiliți în alte țări. Ne interesează cum vedeți dumneavoastră lucrurile din afară? Cum se vorbește limba română în alte spații (dacă se vorbește)? Ce activități culturale, care țin de destinul limbii române, de promovarea și statutul limbii române, se desfășoară în alte țări, în țările-gazdă în care dumneavoastră locuiți acum? Se vorbește, se citește, se scrie în limba română în familiile emigrate în alte țări? Sau cei plecați de aici „au adoptat” o altă limbă și au renunțat în mare parte la cultura și limba și română?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, pentru a avea o discuție despre statutul limbii române în lume, am invitat câteva personalități din diasporă, care locuiesc în alte țări, dar

care continuă să rămână conectate la cultura română, la realitățile noastre culturale de aici.

Îi salut pe invitații Institutului de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” și voi face o prezentare succintă fiecăruia într-o ordine aleatorie.

Ala Mândăcanu, o personalitate notorie în spațiul românesc, este stabilită la Montréal (Canada), unde desfășoară ample și importante evenimente și activități de promovare a limbii române. La Chișinău a fost redactor-șef al publicației „Democrația”, o publicație de mare răsunet a anilor 2000. A fost decan și profesor universitar al Universității Libere Internaționale din Moldova, Facultatea de Jurnalism și Comunicare Publică; deputat în Parlamentul Republicii Moldova în *perioada de foc* a anilor 1994-2001. În Parlament a apărut cu vehemență drepturile omului. A fost vicepreședinte al *Comisiei pentru Drepturile Omului*, precum și autoarea modificărilor în legislație privind drepturile femeii. A fost președinta *Subcomisiei pentru Oportunități Egale*, membru al *Comisiei pentru Economie, Industrie și Privatizare*. A participat activ la analiza *Programului de Privatizare*, a avut o implicare deosebită în procesul legislativ privind drepturile copiilor. De asemenea, invitata noastră este fondatoarea și președinta *Asociației Moldovenilor din Provincia Québec*. Din 2008 până în prezent este cofondatoarea *Asociației Culturale Române Montréal* din Canada, din 2009 –președintele *Consiliului Național al Diasporei din Canada*, iar din 2018 devine purtătorul de cuvânt al *Consiliului Diasporei*.

În Canada Ala Mândăcanu desfășoară o activitate culturală impresionantă, organizând multe, multe acțiuni (cât o instituție) interacționare și de caritate, administrează *Clubul de*

Aur, asociație întemeiată mai ales pentru cei ce reprezintă „age d'or”, e vorba de persoanele de vârstă a treia. Totodată, organizează evenimente culturale, proiecte, seminare, gestionează site-ul comunitar www.quebec.ca; promovează tinerele talente naționale în Canada; ajută noii veniți din Republica Moldova să se integreze suficient în societatea canadiană; tipărește o broșură anuală despre activitățile culturale ale moldovenilor în Québec; organizează servicii consulare și evenimente comune cu *Ambasada Republicii Moldova în Canada*.

Am fost plăcut surprinsă să aflu câte lucruri frumoase faceți pentru basarabenii de aici și cât de eficient mențineți legăturile culturale cu spațiul românesc.

Vitalie Vovc, scriitor, editorialist, blogger, activist civic, om foarte conectat la activitățile noastre politice și culturale. Vitalie Vovc este stabilit în prezent la Paris. A absolvit Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine. Imediat după absolvire, a continuat studiile în Bulgaria, Sofia, în cadrul *Institutului Francofoniei pentru Administrație și Gestiune*, luându-și primul master în *Gestiunea afacerilor*. În 2001 a plecat la Paris, unde a obținut o a doua diplomă de master, la Universitatea Paris Dauphine, în Științe organizaționale, Strategie și Politici generale.

Instalat definitiv la Paris, activează actualmente în domeniul privat în calitate de consultant în organizări și gestiune de fluxuri comerciale, fiind angajat la o companie franceză, care prestează servicii de e-marketing pentru grupuri industriale multinaționale.

Este editorialist din 2014, noi îl citim pe site-ul deschide.md, la o rubrică săptămânală, în cadrul căreia comentează știrile din Republica Moldova. Provoacă „furtuni” pe internet, pe facebook, discuții, polemici, așa cum îi este bine unui intelectual veritabil. În 2017 a publicat un volum de proză scurtă, *Alerta oranj sau Pe alocuri, viscole*, Editura Prut. Vitalie Vovc

e și poet. În 2018 publică, la Editura Vinea, volumul *Și în realitate s-au întâmplat următoarele...*, pentru care a primit Marele Premiu „Ion Vinea” pentru debut în poezie (*Premiile Editurii Vinea, ediția a XXVII, București, 2018*).

Alexandru Cazacu, basarabean din Florești, stabilit în Italia. A absolvit *Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere* și a urmat studiile doctorale în lingvistică, la USM. A fost bursier al Academiei din Atena și al altor universități din Grecia. Ajuns în Italia, a făcut un master în *Business Internațional*. *Actualmente e manager comercial pentru Zona Centrală și de Est, consiliază vânzări de fabrici din zonă, gestionează și colaborează la proiecte de nivel internațional, colaborează cu diverse Asociații ale Diasporei moldovenești-italiene și Asociații italiene*. Alexandru Cazacu este pasionat de cultură, artă și poezie – domeniul în jurul căruia consolidează comunitatea de moldoveni din Parma și Italia. Alexandru Cazacu publică și în revistele și ziarele din Republica Moldova, de la Chișinău. Este foarte implicat în mișcarea de idei de aici, are mereu o opinie, are ceva de spus despre realitățile culturale și politice de la noi.

Așadar, avem invitați oameni cu activități remarcabile în țările-gazdă, dar care, totodată, rămân conectați la „pulsul” culturii române. Vă mulțumim că ați acceptat invitația noastră și pentru faptul că sunteți dispuși să participați la acest dialog despre situația limbii române în lume și la ea acasă.

Vă rog să ne vorbiți despre prestața limbii române în țara-gazdă, să ne spuneți cum rezistă Limba română și să ne relatați despre contribuția dumneavoastră la promovarea Limbii române în țara adoptivă, despre activitățile culturale desfășurate în țara în care vă aflați.”

Ala Mândăcanu: „În primul rând vreau să vă zic că Limba română este un semn al Republicii Moldova, alături de drapel, alături de constituție, alături de stemă ș. a. Este una

dintre valorile fundamentale ale unei națiuni din care facem parte și noi, națiunea română. În acest sens, tricolorul și limba română sunt valori intrinsece ale sufletului nostru și al acestui spațiu dintre Prut și Nistru, care este o parte a României, o parte culturală, istorică, spirituală, de toată natura. De aceea, statul Republica Moldova este obligat să-și apere valorile fundamentale în conformitate cu Constituția sa, ceea ce nu se întâmplă. Chiar dacă s-au inițiat unele acțiuni în acest sens: decizia Curții Constituționale, care a fost adoptată grație sesizării făcute de doamna Ana Guțu, constatarea faptului că Declarația de Independență este prioritară și că Limba română este de fapt Limbă de Stat, Parlamentul Republicii Moldova, care este oglinda situației politice, așa și nu a apărut denumirea corectă a limbii noastre. În 1994, când s-a adoptat Constituția, eram în Parlament și am votat împotriva, alături de douăzeci de deputați. Atâția eram cei care atunci, în opoziție, s-au declarat împotriva Constituției, și anume contra prevederilor art. 13.

Pentru Republica Moldova, Limba română este necesară ca aerul, nu poate exista un stat dacă nu-și are limba sa. Pentru cetățenii Republicii Moldova, care nici până astăzi nu conștientizează care este denumirea corectă a limbii, nici în ce direcție se duc, nici care este glotonimul și etnonimul corect al acestui stat. Toate tranzițiile creează o stare de confuzie și aceasta apare, mai ales, din cauza propagandei agresive. Protecția Limbii române ține de Statul Republica Moldova, bineînțeles, așteptăm ajutorul României, dar noi suntem cei responsabili, nu diaspora. Cei care au plecat în alte state trebuie să înțeleagă că în clipa când au ales un alt spațiu geografic, economic, lingvistic decât cel care ține de limba română, nu mai suntem responsabili, alături de statul Republica Moldova, de protecția acestei limbi. Recunosc acest adevăr cu toată dragostea mea pentru limba română și încercările noastre

permanente de a o menține.

În diasporă, limba română treptat se pierde. De ce? Pentru că să vorbești o limbă anume trebuie să ai motivație. Limba română însă nu e indispensabilă acolo pentru a supraviețui, pentru a câștiga o bucată de pâine. Prima generație vorbește româna între ei, cu copiii, însă nu toți. Copiii foarte repede învață limbile din țara gazdă și părinții, într-un fel, își corectează limba ce se vorbește în țara respectivă pentru a avea succes – au motivația să vorbească o altă limbă. Limba română rămâne „limbă de bucătărie” în diasporă. Ea nu este o valoare pe care o protejează statul în care ne ducem noi. Ei ne creează, bineînțeles, condiții, avem școli românești, se vorbește româna în Școlile duminicale, copiii mai citesc... dar asta e o chestie de weekend. Păstrarea limbii române este posibilă doar atunci când copiii mai merg la bunici, altfel, ea se va stinge. În a treia, a patra generație, vor fi doar unități din familiile stabilite peste hotare care vor vorbi românește. Și bunici, și părinți, și copii insistă în a vorbi româna sau fac studii. În rest, să nu ne așteptăm la prea multe, privind strategic situația limbii române. Este responsabilitatea statului Republica Moldova să o păzească. Până astăzi, funcționarii publici nu au obligația să treacă testarea vorbirii corecte a limbii române. Este foarte multă lume, care poate exista în funcții decizionale, fără să cunoască limba română. O atare situație nu se poate întâmpla în Canada, de exemplu, dacă nu vorbești engleză și franceză. Dar ce face statul Québec? El oferă tuturor celor care vor să se angajeze în câmpul muncii posibilitatea de a face studii. După finalizarea acestor studii, oamenii obțin certificatul în domeniul profesional, în limba țării respective.

În Republica Moldova noi nu avem un învățământ orientat spre dezvoltarea științei și a profesiilor, de care are nevoie statul nostru, în limba română.

Diaspora nu poate înlocui Statul Republica Moldova, în procesul de promovare și dez-

voltare a limbii române, de creare a motivării studierii la nivel a limbii române. Or, limba și gândirea este una: vrei să ai o gândire elevată în rândul cetățenilor, oferă-le o limbă română elevată!”

Vitalie Vovc: „Lăsând la o parte diaspora, lăsând la o parte purtătorii de limbă română, care au emigrat sau imigrat în Franța și care s-au instalat acolo, am putea aborda acest subiect și sub un alt aspect – cel al statutului limbii române în Franța sau în alte țări. În acest caz, trebuie să menționăm mai multe lucruri: în primul rând – statutul limbii unei țări în străinătate, și atunci când vorbim de limba română nu ne referim la Republica Moldova, din fericire sau din păcate (din păcate, pentru noi, din fericire, pentru limba română). Or, în ultimul timp, dacă acum zece, cincisprezece ani, România avea o notorietate mai degrabă negativă în străinătate, în ultimii ani (ultimii cinci, zece ani), România este asociată, de cele mai multe ori, cu poveștile de succes, atât din punct de vedere al economiei, al luptei împotriva corupției, cât și din perspectiva dezvoltării unei instituții culturale extraordinar de efervescente și bogate. Și nu vorbim doar de literatură, care, prin excelență, este vehiculatoarea limbii române, ci ne referim la cinema, spre exemplu, acolo unde realizatorii din România sunt astăzi arhicunoscuți, sunt premiați internațional. Vorbim și despre acea tradiție seculară, de interconexiune dintre o lume culturală a României și a Franței (*Atelierul Brâncuși* e chiar în mijlocul Parisului, în fața *Musé-ului d'Art Moderne* din Paris). Oricine îl cunoaște în Franța pe *Ionescu*, pe *Cioran*, pe *Eliade* și pe mulți alții.

Mai mult decât atât, trebuie menționat și efortul extraordinar care este depus de statul român pentru prestigiul culturii românești. La Paris are o activitate foarte și foarte bogată, intensă, eteroclită și eterogenă. E acolo și teatru, și film, și artă plastică, și literatură, și burse pentru scriitori. Acest lucru, bineînțeles,

solidifică și contribuie la menținerea statutului limbii române, una dintre limbile principale de expresie culturală în spațiul european.

Actualmente (probabil e și succesul cinema-ului de vină aici, probabil e o interconexiune între aceste domenii) trebuie să menționăm că sunt foarte mulți autori din România, operele cărora sunt traduse în franceză, începând cu cei mai cunoscuți, precum Mircea Cărtărescu și până la tinerii autori, unii dintre ei chiar fiind la Paris sau în Franța, perpetuând oarecum o tradiție (iarăși) seculară a românilor stabiliți la Paris și care contribuie prin activitatea lor la îmbogățirea lumii, o lume extraordinară, lumea francofonă.

Este oarecum trist pentru noi, purtătorii de limbă română, să vedem și să constatăm, oarecum neputincioși, faptul că generațiile care urmează vor vorbi din ce în ce mai puțin limba română... E firesc, probabil... O bună parte din acest tezaur, patrimoniu va fi transmis, poate, în continuare de familiile care vor reuși într-o măsură oarecare să păstreze această latură identitară. Dar suntem nevoiți totuși să constatăm un fapt, să recunoaștem: limba română (și nu limba română în sine, ci cultura românească), ca niciodată, are un statut extraordinar în Franța.”

Alexandru Cazacu: „Este adevărat că noi idealizăm într-un mod foarte mioritic nu doar limba, dar tot ceea de ce ne atingem. E, probabil, în sufletul nostru, undeva. Dar trebuie să mai ținem cont că în majoritatea țărilor din lume unde am mers, nu am observat nicăieri un patriotism oarecare, nici o discuție la tema limbii – grecii să discute despre limba elenă, italienii să dezbată aprins asupra limbii pe care o vorbesc. Deși au zeci de dialecte, mulți dintre ei, până astăzi, neoficial, în stradă, nu recunosc că vorbesc italiana, ei vorbesc dialectul parmezian, dialectul venețian, dialectal napolitan. Dar la nivel oficial și la nivel de stat, atunci când se întâlnesc la tv sau în presă, toți vorbesc italiana. Și nu au discuții foarte înflă-

cărate la această temă, ei știu că așa este și atât. De ce există această veșnică dilemă și luptele aprinse în Republica Moldova? Cred că este specificul istoric al acestei regiuni, pentru că noi, de zeci de ani, am fost nevoiți oarecum să transformăm limba română în politică. Limba noastră nu a mai rămas instrumentul simplu de comunicare, ci s-a transformat într-o armă, s-a transformat cu voia noastră sau împotriva voinței noastre, cu interese străine sau cu interesele noastre. Într-adevăr, în momentul actual limba română este o chestie mai mult politică și va rămâne astfel atâta timp cât nu vom pune punctele pe „i” sub aspect politic. Noi toți știm că vorbim limba română, și nu moldovenească, așa cum ne spun politicienii. Noi toți știm care sunt studiile la nivel internațional, ce zice lingvistica. Noi nu trebuie să demonstrăm nimic nimănui. Marea noastră problemă este că în Republica Moldova factorul de decizie, adică cel politic, ignoră recomandările sau adevărurile simple, doar pentru că poate să o facă, că are instrumente, din motivul că limba română rămâne în manuale, în școli și universități, ca o parte teoretică. La nivel practic, în stradă, în viața de zi cu zi, în politică, în Parlament, ei adoptă orice lege doresc. Respectiv, sper că într-un mod oarecare limba română va înceta să mai fie un instrument politic și atunci când vom reveni la normalitate, nu va discuta nimeni asupra acestui subiect, la fel ca în orice altă țară a Europei. Despre limba română în diasporă, sunt de acord cu dna Mândăcanu, că limba română în diasporă rămâne un element de comunicare între generații. Confirm faptul că generațiile noi și în Italia pierd tot mai mult relația cu baștina noastră, cu limba, cultura și rădăcinile noastre. Dar este un proces firesc, pentru că diaspora sunt până la urmă firele acelea de oameni, de națiune rătăcită prin lume și copiii noștri cresc cu altă cultură: italiană, franceză, spaniolă, engleză. Respectiv, e o normalitate pentru generațiile care vin să vorbească italiană, să cunoască re-

alitățile din Italia, să nu aibă o prea mare dorință de a studia într-un mod oarecare limba română, pentru că ea nu este necesară aici, din păcate. Este unicul instrument care servește în comunicarea cu părinții sau cu bunicii. În rest, ei sunt foarte ok, locuiesc în țara respectivă, s-au născut aici, Moldova au vizitat-o o dată sau de două ori, sau au văzut-o doar pe hartă. De aceea, noi trebuie să fim realiști și să recunoaștem că dacă statul Republica Moldova nu transformă limba română într-o politică serioasă în diasporă, atunci această limbă română și cultură, și obiceiuri, și tradiții, și legătură cu țara de origine se vor pierde foarte ușor, într-o generație. Peste 20 de ani, copiii, nepoții noștri se vor simți italieni sau francezi, pentru că asta e realitatea. Și, din păcate, se face politică cu limba română în Republica Moldova și nu se face politică de limbă română în diasporă. Situația ar trebui să fie inversată un pic, limba română să fie o normalitate la ea acasă și limba română în diasporă să devină o politică de stat cu strategii, cu școli, cu promovare, cu proiecte bilaterale la nivel internațional, la nivel de diasporă, de stat.

Grecii au o diasporă destul de veche, noi, trebuie să recunoaștem, suntem o generație tânără de diasporă. Sunt țări care au emigranți de o sută, două sute de ani, respectiv situația lor este mult mai complicată, pentru că nepoții grecilor de azi, din America, din orice țară a lumii, sunt deja la a patra sau a cincea generație. Ei au trecut prin ceea ce vom trece noi mâine. Deci, noi nu trebuie să inventăm nimic și nu trebuie să ghicim ce va fi peste douăzeci de ani, noi trebuie să vedem pur și simplu ceea ce se întâmplă deja în alte realități, să știm să preluăm frumos experiența lor și să o punem în practică.

Din păcate, asta este realitatea: a fost o bunică sau o străbunică care s-a mutat în Basarabia țaristă și de atunci a rămas aici. Grecii însă aveau o politică foarte bine pusă la punct la nivel de stat. Aveau și au un minister care

se ocupă anume de această direcție, ceea ce a existat ca idee în Republica Moldova. În diasporă foarte mulți ani s-a discutat la această temă. Noi avem un talent special, noi știm foarte bine să transformăm ideile bune în proiecte ineficiente. Ideile sunt geniale, circulă, dar când ajung să fie puse în practică, cu voie sau fără voie, sunt falimentate și, din păcate, rămânem la ceea ce a fost.

Statul Republica Moldova trebuie să-și asume, după treizeci de ani de la independență, responsabilitatea să promoveze în diasporă limba română, cultura, obiceiurile, tradițiile, poezii, scriitorii, arta românească, să o promoveze la nivel profesional, la nivel de minister, cu strategii concrete și cursuri. Dragostea față de limbă, cultură românească nu se naște așa din senin, ea se cultivă în fiecare zi.

Promovarea este un proces care trebuie pus bine la punct la nivel național. Atunci nu va fi nevoie cineva să învețe această limbă sau cultură din obligație, pentru că altfel ar vedea situația copiii noștri, care sunt în Italia: precum o oră suplimentară de limbă română, ca o limbă străină pentru ei. Dacă ar apărea dragostea aceasta și ar fi bine pus la punct programul de promovare, însușirea limbii române s-ar transforma în dragoste față de țară, față de locul de unde îți vin rădăcinile. Copiii ar face acest lucru din plăcere și ar avea și mai mult efect.

Noi am încercat să punem în aplicare aceste soluții la nivel de asociație. Dar, la nivel de stat, există alte posibilități, în care ar fi o continuitate. La acest capitol, suntem restanțieri și avem foarte multe de făcut. Dacă Republica Moldova nu reușește să susțină și să promoveze cultura românească în țară (vorbind despre Comrat și satele din republică), ar reuși vreodată în diasporă?”

Nina Corcinschi: „Dacă statul ar avea niște politici lingvistice coerente și funcționale, sigur că lucrurile s-ar mișca din loc și ar arăta mult mai bine.

Apropo, de copiii care învață alte limbi și alte culturi – au o bună motivație –, se îndrăgostesc de alte limbi, fiind ghidați de profesori, de statutul care organizează și finanțează aceste activități.

Dragi colegi, mă bucur că dezveliți răni, că ajungeți la nerv și atingem probleme foarte dureroase pentru noi toți. Statul face atât cât face (noi știm cât face), dar știm că dumneavoastră faceți multe lucruri.

Mă uit acum insistent la dna Tatiana Ciobanu, basarabeanca noastră stabilită în Italia, o altă voce a diasporei de la Roma. Dna Ciobanu este filolog cu două facultăți de Litere, una absolvită la Bălți și alta – la Roma. Este poetă, traducătoare, a tradus din creația lui Grigore Vieru, Efim Tarlapan, Gheorghe Vidican (poet de peste Prut). Propriile creații lirice i-au fost incluse în câteva antologii de poezie italiană și publicul de aici abia așteaptă să pună mâna pe ele. Este coordonator al Asociației *Dacia*, creată în 2004, la Roma. Participă activ la cenacluri literare, la lansări de carte românească, la activități de promovare a idealului de unire a Basarabiei cu România. Este sufletul manifestărilor cu caracter românesc de la Academia de la Roma și Ambasada Română în Italia.”

Tatiana Ciobanu: „Consider important că printre noi trebuie să fie cititori și cineva dintre noi să aplice cele citite, căci dacă astăzi avem foarte multă literatură și suntem unde suntem, e pentru că, la nivel aplicativ, umanitatea are unele restanțe, pe care, sunt sigură, mai suntem în stare să le corectăm.

Vreau să vă povestesc despre locul în care mă aflu... Mă aflu în salonul casei mele, care este și un mic cenaclu al casei și a comunității noastre, un loc unde se fac șezători literare. Aceste șezători, pentru mine, sunt un fel de modalitate de a substitui ceea ce nu reușește statul Republica Moldova, deoarece are și el foarte multe restanțe, în ceea ce privește însușirile unui stat. Știm foarte bine cum s-a creat acest stat și cine beneficiază de toate care pot

fi primite într-un stat.

Vitalie Vovc a scris un articol despre imposibilitatea existențială a unui stat, care poate oferi un gen de bunăstare sau supraviețuire adecvată doar celor 3 % din populație, celor care sunt guvernanții și angajații în misiunile diplomatice. Și nu avem ce pretinde, dar orice carte pe care o doriți astăzi poate fi comandată și ajunge în două, trei zile. Aveți orice colecție de basme românești, orice traducere a autorilor români, care poate ajunge la dvs. în trei zile. O puteți prezenta colegilor din țările în care vă aflați. Nu există vreo problemă care să-ți împiedice promovarea propriei culturi din propria casă, că de aici pornește, din familie. Fiecare dintre dumneavoastră știți cum ați creat un mic altar al culturii românești în propriile case.

La Roma avem o situație mai avantajată – o instituție, *Academia de Romania*. Este una dintre cele mai bogate și mai active instituții străine pe teritoriul Romei. În pofida faptului că, poate, resursele sunt mai modeste, *Academia de Romania* este foarte activă. Oricare basarabean, care dorește să guste din dulceața limbii române, poate participa. Instituția este deschisă tuturor. Plus la asta, avem un *Cenaclu Literar* minunat, unde organizăm diverse evenimente.

În funcție de limbajul pe care îl folosim, așa ne este sănătatea, viața, dezvoltarea personală, dezvoltarea în societate. Ce este această structură statală, Republica Moldova, și cum este creată? Ea practic s-a format prin tentativa de a renunța la partea luminoasă a limbajului, la modalitatea fluidă de a ne exprima. Ce este moldovenismul? Moldovenismul este acel care încearcă să se confirme, să se afirme în Republica Moldova. Este partea aceea la care ar trebuie să renunțăm, limbajul obscur, mai puțin fluid, mai puțin luminos. Totul de aici pornește. Nu ne pot garanta guvernanții noștri prea mult atunci când dumnealor abia leagă două cuvinte. Nu vorbesc

de toți, dar există această problemă. Mulți nu cunosc limba de stat, au scuza aceasta de a avea un stat multinațional, multicultural.

Aici, peste hotare, nu a fost niciun eveniment organizat de către cetățenii Republicii Moldova, în care să apară alte limbi, alte culturi, alți scriitori în afară de cei români din Basarabia. Adică, dacă suntem stat multifuncțional, faceți în așa mod ca să vă acoperiți această afirmație. Nu are niciun argument plauzibil această afirmație și nici nu se face nimic pentru a promova limba și cultura română, nici prea mult în țară, nici prea multe peste hotare. Suntem prea mulți ca să umble statul din urma noastră cu coletele cu cărți. La nivel personal, nu există familie care nu-și procură cărți. Nu poate să existe în lume basarabean care să nu vrea să susțină intelectualii din Republica Moldova, cumpărându-le operele. Ultimele opere care au fost promovate, care au primit premii ale Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, le procurăm, le citim. Pentru cele care ne-au plăcut mai mult, facem o echipă de traducători. Așa am procedat când a murit regretatul Grigore Vieru, am făcut o echipă, am tradus împreună. Ar fi frumos ca premiul Uniunii Scriitorilor din ambele state românești să fie tradus de către asociațiile sau comunitățile de peste hotare.

Dacă nu, putem să cultivăm dragostea, așa cum zice Alexandru, putem să trezim curiozitatea copiilor noștri: din ce părinți ne-am născut? De unde venim?...

Putem răspunde printr-un singur cuvânt: „cuget”. Vorbeam cu președintele cenacului literar de la Roma, Valeriu Barbă, despre ce rezonanță are acest cuvânt! O rezonanță unică. De exemplu, în italiană nu există...

Trebuie create laboratoare comune pentru românii din țară și românii aflați peste hotare, trebuie făcute ședințe comune. Atunci când l-am tradus pe Grigore Vieru, am fost la liceul „Dante Alighieri” alături de ambasadorul Italiei de la Chișinău. A fost un eveniment de-

osebit. Laboratoarele acestea sunt binevenite pentru a nu ne simți singuri, dumneavoastră și noi.

Plecările noastre sunt atât materiale, cât și virtuale, deoarece noi, cu gândul, cu trăirile, suntem acolo. Și nu există un basarabean care să muncească peste hotare și să nu se gândească la cei de acasă, să nu-i susțină. Sper că pandemia de astăzi, pe undeva, va reuși să întărească această legătură. Clar că nu putem unul fără altul și s-a văzut acest lucru. Cei plecați își au casele și rudele acolo. În momente grele, au fost primiți cu toate înjurăturile de protocol, care trebuiau făcute, dar au fost primiți. Și noi știm că atunci când va fi greu în Moldova, soluția de a pleca peste hotare, pentru noi, este soluția de a salva existența unei familii.

Ne adevăm timpurilor, dar, iarăși, cultivăm această limbă minunată. Cunosc italieni care sunt siguri că româna este cea mai frumoasă limbă de pe glob. Sunt sigură că poporul meu este cel mai frumos popor din lume. Nu sunt naționalistă, sunt și eu dintr-o familie culturală, am avut un tată lipovan, mama – unionistă convinsă. Tatăl a devenit unionist convins pe viață și el, deoarece era vărul Maricicăi Puică (Campioana României la atletica ușoară). Mamele lor erau surori. Lucrurile se vor schimba în Republica Moldova și este posibilă o promovare mai bună atunci când România, în afară de ICR, Ambasadă, va mai avea și o secție a Ministerului Economiei, a Ministerului Justiției ș. a. Toate celelalte ministere trebuie să treacă Prutul, așa cum a trecut Institutul Cultural Român de la Chișinău, și va fi totul bine.”

Nina Corcinschi: „Voiam să vă întreb, dvs. locuiți în țările în care v-ați stabilit și, la un moment dat, a trebuit să semnați documente, să vă faceți acte, să aveți activități cu caracter juridic. Vreau să vă întreb dacă nu ați avut probleme de felul acesteia: „Pe adresa Institutului de Filologie a parvenit o scrisoare de la o traducătoare: «Bună ziua, sunt o traducătoare

din Franța. De mai mulți ani, sunt expert judiciar la un tribunal. Traduc, așadar, din limba română, acte care provin din România, dar și din Republica Moldova. Cer a fi înscrisă și pe lista traducătorilor de limbă moldovenească, pentru că la tribunal apar traducători și în această limbă. Mi s-a spus că eu nu vorbesc și nu pot traduce limba moldovenească, deși este vorba de limba română, pe care o practic, desigur, și traduc fie acte de la starea civilă, fie acte din justiție, în care sunt implicați cetățeni din Republica Moldova. Nu știu cum să procedez pentru a avea un document oficial, care să ateste faptul că limba moldovenească este aceeași sau nu cu limba română. O scrisoare din partea dumneavoastră, cu poziția oficială privind statutul limbii moldovenești, mi-ar fi de mare folos pentru a putea exercita în continuare meseria.» Dragi colegi, vreau să știu dacă ați fost în asemenea încurcături?

Este vorba de dilema limbii noastre (limba română vs limba moldovenească)? Cel mai mare inamic al limbii române, mai cu seamă în spațiul basarabean, este interesul politic, să recunoaștem, și lenea noastră. Dar ce puteți spune despre valul globalist? Mulți tineri, studenți, vorbesc o limbă română amestecată cu cuvinte rusești, dar și cu multe englezisme, o limbă din care nu înțelegi mare lucru, o limbă care este atât de pestriță, încât avem sentimentul că ajungem din rău în mai rău. Limba italiană, limba franceză are aceeași problemă? Această conexiune atât de nefiltrată îmi pare un mare pericol.”

Vitalie Vovc: „Pentru mine aceasta nu este o problemă majoră. Trebuie să înțelegem că limba este un organism viu, în permanentă mutație și în permanentă dezvoltare. Dacă e să comparăm situația de astăzi cu situația de acum două, trei sute de ani, vom observa, la nivel de influențe pe mapamond, schimbări majore. Nu este o noutate, nici o problemă pentru vitalitatea oricărei limbi. Vorbim despre un singur aspect, cel al limbii vorbite. Exis-

tă limba literară, există limba subculturilor, care este cu totul alt lucru. Dintotdeauna au existat turiști în ale limbii, care s-au pornit în cruciale și războaie pe viață și pe moarte pentru a salva puritatea limbii materne etc. Sunt procese absolut firești. Ceea ce contează până la urmă este ca limba în totalitatea ei, în ansamblul ei, începând de la acel standard/etalon literar, despre care vorbea și dna Mândăcanu, și până la limbile, la subculturile, până la jargon, să fie o limbă vie. Până la urmă, o ducem foarte bine. Noi o ducem rău, limba română este bine, grație faptului că nu este vorbită doar în Republica Moldova. Noi suntem 3 mil. de populație și nu știu dacă e numărul real. În România sunt 22 de mil., deci există o vitalitate extraordinară a limbii române. Și printre cei care suferă de fapt, nu este limba română, o va duce bine și fără noi. Acei care vom avea de suferit vom fi noi, fiindcă vom decade dintr-o unitate culturală cu adevărat europeană, pe care este bazată până și economia Statelor Unite. Noi avem o tipologie organizațională, care este de origine europeană. Statele Unite este un fel de extensie a Europei, care s-a dezvoltat puțin într-o altă direcție, devenind puțin mai liberală, dar, în fond, vorbim de aceeași civilizație. Limba română ne duce pe noi în civilizația respectivă. Dacă noi pierdem acest fond, dacă noi ieșim din limba română, ea nu va suferi mult, vom suferi noi, fiindcă noi vom cădea din civilizație, fiindcă asta se întâmplă în Republica Moldova.”

Ala Mândăcanu: „Sunt de acord cu Vitalie, nu trebuie să ne batem capul pentru puritatea limbii române. Este corect să luptăm pentru cultivarea limbii la noi acasă. Aș veni cu o sugestie referitor la colaborarea la nivel de minister: dacă Ministerul Educației și-ar asuma responsabilitatea pentru tot sistemul educațional din Republica Moldova, ar fi o chestie fantastică – să asigure școlile, grădinițele și instituțiile de învățământ superior cu specialiști plătiți de România și cu echipamen-

tu necesar lingvistic. Vă asigur că în câțiva ani s-ar rezolva problema. Chestia este... dacă se ocupă România, să o facă, dar să-i permită și Guvernul Republicii Moldova.

Limba română e ok. Hai să ne schimbăm noi și să nu ne ducem pe niște linii de gândire false, să discutăm despre esența care ne interesează. Care este raționalitatea existenței statului Republica Moldova și care sunt perspectivele lui de perpetuare: economia, istoria, politica, lingvistică ș. a.? Crearea acestui stat, la decizia cuiva din Comitetul Central din Uniunea Sovietică, a fost o pistă falsă și au împărțit anumite spații, ca să le privatizeze și să le aducă înapoi. Ceea ce se întâmplă și acum. Au venit și au rămas aceiași reprezentanți ai Partidului Comunist la putere, au privatizat totul și acum ne comandă de la Moscova: „Veniți înapoi!” Problema este că avem politicieni și factori decizionali, care sunt gata să lase, să condamne viitorul liber pentru a se face slugi ai stăpânului care stă la Moscova. Asta mă doare, pentru că dacă nu ne vom rupe de această politică rigidă a Kremlinului... Mă doare gândirea pe verticală. Astăzi țările europene construiesc gândirea orizontală. Ceea ce se întâmplă actualmente în Republica Moldova cu alegerile prezidențiale este exact acest semn de a se pune cineva mai sus decât alții. Această mentalitate pe verticală ne oprește pe noi și din dezvoltarea intelectuală, economică și a societății civile. Nu avem societate civilă în Republica Moldova. Noi trebuie să creăm un stat care să dezvolte gândirea pe orizontală, toți au drepturi și obligații când fiecare este responsabil și egal în fața legii cu toți ceilalți. Nu este vina atât a politicienilor, cât a cetățenilor care interpretează politicianul și funcționarul, care e plătit din impozitele lui, ca un șef, ca un Dumnezeu. Gândirea patriarhală și feudală a politicienilor care sunt supuși intereselor financiare și politice din altă parte – asta o să ne distrugă.

Factorul lingvistic este unul determinat

până în clipa când o să ne dăm seama că vorbim românește, că limba română este o cărămidă de bază în construcția acestei societăți, care nu poate fi elevată, nu poate fi modernă, care nu poate fi tehnologic dezvoltată. Dacă

nu vom vorbi o limbă elevată, dar o limbă de mahala, noi nu vom putea merge înainte și nu vom putea promova oameni luminați la cap, care vor ști să creeze o echipă ce va mișca Moldova spre un viitor cu Uniunea Europeană.